

IVAN SCIAPECONI

40 PALTŲ IR VIENA SAGA

ROMANAS

Jie tebuvo svečimi bėgantys vaikai.
Bet atsirado pasiryžusių jiems padėti.
Tai – šviesi istorija Holokausto tamsybėje.

baltos lankos

Ivan Sciapeconi

40 paltų ir viena saga

romanas

Iš italų kalbos vertė Lina Gaučytė

baltos lankos

Paveikslas nukrito ir liko tamsi ir drėgna keturkampė žymė. Tuo metu, kai visi mūsų pažįstami apraudojo niokojimus ir gaisrus, mes tik pamatėme, kaip nei iš šio, nei iš to nulūžo vėnis ir nukrito paveikslas. Tik tiek.

Mano tėvas liovėsi ėjęs iš namų. Tik nenuleisdamas akių stebeilydavo į tuščią keturkampį vidury dabar jau nebylios sienos. Tarsi tikėtuši sulaukti kokio nors ženkle iš tos tuščios vietos ir tos tylos, patarimą, kaip reikėtų elgtis. Tarsi paveikslas būtų kurio nors mūsų protėvio dvasia, kuria būtų galima pasikliauti. Antgamtinė jėga, parodysianti mums kelią.

Paskui kažkas pasibeldė į duris. Buvo naktis, lauke taip nuostabiai gražu. Balta nuo sniego ir tylu: tesigirdėjo, kaip kaukši žirgų kanopos ir gatve slysta vežimų ratai. Mes jau gulėjome lovose, brolis ir toliau miegojo, bent iš pradžių. Aš išgirdau smūgius, pamačiau juos įeinant. Buvo keturiose, vyrai, du vilkėjo paltus ir avėjo juodus aulinius, kiti – nežinau. Mačiau tik pirmus du, tuos priekyje. Toliau – sumaištis. Vienas jų rėkė įsakymus, niekas mūsų neklausė, kas esame. Ir mes jų neklausėme. Tėvą išvilko į lauką, jėga įstūmė į sunkvežimį. Nors tėvas ir nebandė priešintis. Jie šitaip elgėsi, nes jiems buvo taip liepta: tai buvo teisingi judesiai, kuriuos jie buvo matę ir stengėsi atkartoti. Šokis – štai kas tai buvo.

Aš ėmiau rėkti. Nieko neįvyko. Vėl surikau ir nesilioviau šaukęs visą tą laiką. Dar ir dabar rėkiu per miegus, ypač kai lauke sninga. Tą naktį angelų aplink mano namus nebuvo. Nebuvo jų nei Berlyne, nei kurioje nors kitoje vietoje. Tik uždari langai. O jeigu kas ir girdėjo, jeigu kas nors pasislėpęs

už užuolaidų paslapčia žiūrėjo, tai ne tam, kad padėtų žydui Salomonui. Savo trumpomis istorijomis ir anekdotais juos taip linksminusiam žmogui.

Pasislėpėme, išsikraustėme iš savo namų. Išsikėlėme gyventi į Lotumštrasės 13. Buvo ir daugiau tokių pat nelaimėlių kaip mes, visi laikėmės drauge. Ilgai neužsibuvome, beveik tuoj pat vėl persikraustėme, o tada dar ir dar kartą. Taip prabėgo mėnesiai, o paskui ir mažiausiai dveji, gal treji metai.

Kol kažkas ir vėl pasibeldė į mūsų duris. Motina ženklais man paliepė tylėti. Broliui Samiui ranka užėmė burną – jis per mažas, kad pats pasisaugotų. Laiptinėje šviesa nedegė, besibeldžiantieji užlipo tamsoje. Taip buvo ir su tėvu.

Nepažįstamas balsas ištarė motinos pavardę, mergautinę pavardę.

Pasakė:

– Atėjau jums padėti... – Balsas moters, tarp durų ir sienos prasiskverbęs kuždesys. Pirmasis netrukus ateisiančios žiemos šalto oro gūsis.

– Aš Recha. Recha Frajer. Negalim gaišti...

Motina paprašė pakartoti tą vardą, kuris, dabar žinau, esu tuo tikras, niekada nebus pamirštas. Paskui atidarė.

Įėjusi vidun ponია Frajer neatsisėdo, liko stovėti prie durų, o mama neparodė nė vieno iš savo mandagumo gestų. Nepaprašė jos apsiausto, nepasiūlė ko nors atsigerti. Tik iš klausė tai, ką reikėjo iš klausyti.

– Padėtis pasikeitė, – pasakė ponია Frajer. Supratau, kad jiedvi pažįstamos, nes mama po ponios Frajer žodžių vis

ištardavo „taip“. Tačiau iki tol jos niekada nebuvo susitikusios, nes mama paklausė:

– Kaip gali būti tikra? Jūs galėtumėte būti bet kas.

Nepatiklumas ponios Frajer nenustebino. Dar daugiau, ji švelniai pažvelgė į mus ir atsakė:

– Pasiteisinimai jiems nereikalingi. Jie negaišta laiko kalboms.

Žinojome, jau buvome tai matę. Ponia Frajer taip pat žinojo, ką patyrėme, tačiau nieko nepasakė apie mus, apie tai, ką išgyvenome.

– Padėtis pasikeitė, – tarė. – Niekas nebėra saugu. Negalima gaišti. Išvežė vyrus, gali išvežti paauglius.

– Kas? – paklausiau, tačiau ponia Frajer neatsakė. Mama mane apkabino ir tarė:

– Nusivesk Samį tenai.

Mūsų „tenai“ buvo kitapus užuolaidos, tačiau man jau buvo aišku, kad ponia Frajer turi omenyje tamsiamarškinius.

– Turime bilietus ir dokumentus, – pasakė, kai jiedvi liko vienos. – Galime padėti išvykti vaikams, bet tik vyresniesiems. Daugiau padaryti negalime. Kelionė lengva nebus. Mažajam bus saugiau su jumis.

Tiek tegalėjo padėti, turėjome išsiskirti. O vietoje žodžio „pabėgimas“ ji pasakė „kelionė“. Tebūnie palaiminti žodžius rūpestingai renkantys žmonės.

Į lagaminą įsidėjau drabužių, butelį vandens, ketvirtį kepalą duonos, knygą. Nežinau, kodėl pasiėmiau knygą. Galbūt

todėl, kad vykau į kelionę, ne leidausi bėgti. Motina neverkė. Juk vykau į kelionę, o ne bėgau.

– Greitai ir mes atvažiuosime pas tave į Izraelio Žemę, – man pasakė. Tada apkabino mudu su Samiu. Šis apsimetė dūstantis nuo stipraus glėbio.

Ponia Frajer rankomis suėmė motinai veidą ir kažką ištarė nesuprantama kalba. Nesuprantama ji buvo man, bet ne jai, nes ji atsakė taip, tarsi visada būtų ja kalbėjusi. Nežinau kada, nežinau kur.

Paskutinis dalykas, kurį prisimenu apie savo mamą, yra priebalsių virtinė, kurios prasmės suprasti negalėjau.

Tą vakarą ponja Frajer paėmė mane ir surinko kitus vaikus mieste. Kaskart užlipdavome laiptais tamsoje. Ji pasibeldavo, o mes jos tyliai laukdavome laiptinėje.

– Nebėra laiko, jie ateina, – sakydavo, ir kaskart išeidavo berniukas arba mergaitė.

Niekas neverkė, kol durys neužsidarydavo.

Visą naktį sparčiai žingsniavome. Praėjome pro traukinių, važiuojančių į Hamburgą, stotį. Ten, kiek pasislėpęs už medžių ir aukštos gyvatvorės, stovi alaus baras su ant langų kabančiais gėlių vazonais ir ilga tamsaus medžio iškaba viršuje. Nuo gatvės jo nematyti, bet jis yra, o viduje žmonės geria iki nualpimo. Žinau, nes man taip sakė tėvas.

– Esu ten buvęs, – kartą man pasakė. – Tame alaus bare ana ten, matai?

– Ėjai prisigerti? – pasipiktinęs paklausiau.

– Oi, ne. Ieškojau draugo. Tačiau kartu su manimi įėjo toks elegantiškas tipas tamsiais marškiniais. Net neatsisėdęs prie stalo užriko: „Tylos! Klausykite! Šį vakarą statau visiems išgerti. Visiems! Išskyrus ana tą tipą.“ O „ana tas tipas“ buvo žydas su kipa ant galvos. Žmogelis sėdėjo sau pats vienas ir niekam netrukdė. Vargšelis nė nekrustelėjo. Net neatrodė įsižeidęs. Tuomet po kurio laiko tas vyras atsistojo ir pasakė: „Visiems po dar vieną. Tik ne ana tam, nes tas yra žydas, o aš su žydais neturiu nieko bendra.“ Ir žmonės gėrė, o žydas ramiai sau sėdėjo nuošalėje kaip sėdėjęs. Gali patikėti? Nereagavo į jokias provokacijas. Šaltas ir abejingas.

– Bet kodėl žmonės mūsų nekenčia, tėti? – paklausiau.

– Dabar ne apie tai, paklausyk, kaip buvo toliau. Praeina kelios minutės ir tas vyras, gerokai įpykęs, ima spjaudytis keiksmiais ir vėl pastato išgerti. Visiems, išskyrus žydą. Žydas akimirką pakelia akis ir šį kartą padėkoja! Padėkoja! Ak, kad tu būtum ten buvęs. Kad būtum matęs tą išsipustelį tamsiais marškiniais: jis įsiuto. Priėjo prie baro ir paklausė: „Klausyk, gal ana tas – idiotas? Aš statau visiems išgerti, provokuoju jį, o jis dar man ir padėkoja?“ Vyras kitapus baro baigė šluostyti taurę, pakėlė ją prieš šviesą tikrindamas, ar neliko žymių, o tada atsakė: „O kaip gi jam nedėkoti, – sako, – juk jis šio alaus baro savininkas...“